

11.Sınıf Tarih Sermaye ve Emek Konu Anlatımı

Sanayi İnkılabı Öncesi ve Sonrası

Sanayi İnkılabı örgü ve iplik makinesinin yapılmasıyla dokuma üretiminde yaşandı. XVII. yüzyılın başlarında hava ve su buharı arasındaki farkın keşfedilmesiyle yoğunlaştırma mekanizması tanımlandı. XVII. yüzyılın son çeyreğinde ise barutun yakılması ile elde edilen gazların genişlemesinden yararlanılarak makine sisteminde önemli bir aşama kaydedilmiş oldu.

Yeni buluşların üretime uygulanması ve buhar gücüyle çalışan makinelerin yapılmasıyla her türlü üretim faaliyetinde insan gücünün yerini makine gücünün almasına Sanayi İnkılabı denir. Sanayi İnkılabı, XVIII. yüzyılda İngiltere’de başlamıştır. Sanayileşmenin temel ham maddeleri olan taş kömürü ve demirin özellikle İngiltere ve Avrupa kıtasında bol miktarda bulunması sanayileşmeyi kolaylaştırmıştır.

Sanayi İnkılabının İngiltere’de ortaya çıkmasında,

- Araştırma ve özgür düşünce ortamının olması
- Yönetimde merkezi otoriteyi benimsemesi
- Sanayileşmenin temel ham maddeleri demir ve kömür gibi madenlerin ülkede bol miktarda bulunması
- Sahip olduğu sömürgeler nedeniyle, ham madde ve pazar imkanlarının geniş olması

etkili olmuştur.

Avrupa’da Sanayi İnkılabının başlamasında,

- Rönesans hareketinin bilim ve teknoloji alanındaki gelişmeleri hızlandırması
- XVII. ve XVIII. yüzyıllarda Aydınlanmacı düşüncenin etkisiyle bilimsel araştırmalarda akıl, deney ve gözleme ağırlık verilmesi
- Bilim alanında gerçekleştirilen buluşların alet yapımıyla teknolojiye dönüştürülmesi gelişmeleri etkili olmuştur.

Sanayi İnkılabı Öncesindeki Üretim Organizasyonları

Sanayi İnkılabı öncesindeki üretim organizasyonları kölelik düzeni, feodal düzen, atölye tipi üretim ve sonrasında manifaktür dönem olmak üzere dörde ayrılır.

- Üretim araçlarının gelişmesi ile artık ürün ve depolama anlayışı gelişti.
- Üretim sonrası elde edilen ürün, beraberinde birikimi , birikim ise değişimi, değişim de para kavramını ortaya çıkarmıştır.
- Ürünleri, aynı değerdeki diğer ürünlerle değiştirmenin bir yerden sonra güç hale gelmesi (takas usulü), her ürünü kendi değeri ile ifade edecek bir başka değer ölçütü olan paranın ortaya çıkmasını sağlamıştır.
- Evrensel bir değişim aracı olarak paranın kullanılmaya başlanması, çeşitli ürünleri alıp satan, ticaret ile uğraşan toplumsal kesim olan tüccarları ortaya çıkarmıştır.
- Sanayi İnkılabı öncesinde zanaat üretimi içerisinde, el emeğine dayanan ve iş bölümüyle gerçekleştirilen bir üretim tarzı da manifaktürdür.
- Manifaktür, “makine yardımıyla üretimi” el ile yapılan üretimi ifade etmektedir.
- Manifaktürde iş birliğinden dolayı iş bölümü kavramı yaygınlaşmış ayrıca üretkenlikte de gözle görülür bir artış ortaya çıkmıştır.
- Madeni birtakım araçların üretilmesi, insanın daha verimli çalışmasına ve ekonomik anlamda faaliyet alanlarını geliştirmesine imkân vermiştir.
- İlk Çağ’dan itibaren üretim çeşitlerinden biri zirai üretimdi . Basit tarım teknikleri ile üretim yapılırdı. Genel olarak zirai üretim, ihtiyaca yönelikti.
- Orta Çağ’da ise feodal sistem üzerine kurulu bir toplum düzeni ve üretim yapısı mevcuttu.

- Bu çağda feodal toplum yapısı içerisinde zirai alanlarda serflik düzeni ve kentsel alanlarda zanaata ve ticarete dönük lonca düzeni kuruluydu.
- Kentsel alanlarda statü düzenini içeren loncalar, aynı meslek veya zanaat dalında çalışan ustaların kurdukları ve egemen oldukları örgütlerdi.
- Atölye tipi bir örgütlenme temel alınmıştı, çalışma ve yaşam alanları birbirinden ayrılmamış ve çalışma zamanında kesin sınırlar ile belirlenmemişti.
- Çalışanlar genel olarak usta kalfa ve çırak şeklinde sınıflandırılmıştı.

Sanayi İnkılabının Sonuçları

- Sanayi İnkılabı, XIX. yüzyılda dünya dengelerini etkilemeye başlamış, sanayileşen Avrupa devletleri dünya politikasında ağırlık kazanmıştır.
- Demir yolları kurulmuş ve buharlı gemilerle ulaşım sistemi gelişmiştir.
- Avrupalılar büyük sermayeli şirketler kurarak bankacılık sistemini geliştirmişlerdir.
- Sanayileşme tarımsal üretimin artmasına ve tarımda çalışan iş gücü fazlasının fabrikalara kaymasına neden olmuştur.
- Ekonomide tarımsal üretimin yerini sanayinin alması iç göçe neden olmuş ve şehirlerin nüfusu artmıştır.
- İşçi sınıfı ve işçi hakları kavramları ortaya çıkmış, Avrupa'da işçi haklarına yönelik iç karışıklıklar yaşanmıştır.
- Bu gelişmeler sonucunda Avrupa'da işçi haklarına yönelik düzenlemeler yapılmıştır.
- Sanayi İnkılabı, Osmanlı ekonomisini olumsuz yönde etkilemiş, Osmanlı Devleti'yle Avrupa devletleri arasındaki güç dengesi Osmanlılar aleyhine bozulmuştur.

Sömürgecilik ve Küresel Kapitalizm

Kapitalizm: Bu sistemde devletin ekonomiye müdahalesi yoktur. Ülkede ekonomik faaliyetler serbesttir.

Komünizm: Sanayi Devrimi'nden sonra işçi sınıfının sömürülmesine karşı çıkan bir akımdır. Komünizmde; özel mülkiyet yoktur, tek parti ve siyasi görüş vardır, herşey halk adına devletin denetiminde olup katı bir devletçilik anlayışı vardır.

Liberalizm: Kişi özgürlüklerinin her alanda mümkün olduğu ölçüde az sınırlanması.

Sosyalizm: Aydınlanmanın, Fransız Devrimi'nin liberal ve eşitlikçi ideallerinin ve endüstrileşme sürecinin ürünü olup, sömüren sınıf ya da sınıfları tasfiye ederek, insanın insan tarafından istismar edilmesinin önüne geçmeyi, toplum da bireyler arasında karşılıklı bir iş birliği ve yardımlaşmayı kurmayı amaçlayan ve üretim araçlarının ortak mülkiyetiyle belirlenen toplumsal sistem.

XVII. ve XVIII. yüzyıllarda Avrupa'nın eşitsizlik üzerine kurulu toplumsal yapısını mutlakiyet anlayışına dayalı siyasi hayatını yazılarıyla eleştirdiler. Aydınlanmanı düşünürlerin yazıları halkın toplumsal ve siyasi konularda bilinçlenmesine ve Avrupa'da ihtilallerin çıkmasına neden oldu. Aydınlanmacı düşünürler, Akıl, deney ve gözlemi ön plana çıkararak Avrupa'da bilim ve teknolojik gelişmelerin önünü açtılar. Fizik, kimya, astronomi ve tıp gibi birçok alanda buluşlar gerçekleştirilerek insanın hayatını kolaylaştıran gelişmelere katkıda bulundular. Aydınlanmacı düşünürler, insan ile ilgili ne varsa; doğa, insan, akıl, din, Tanrı, bilim gibi kavramları akıl, deney ve gözlem yoluyla yeniden tanımlama yoluna gittiler. Felsefelerini "insanın kendi aklını kullanmaya başlaması" olarak tanımlayan Aydınlanmacı düşünürler; akıllarıyla kavrayamadıkları, deney ve gözlem yoluyla ispat edemedikleri bilgileri reddetme yoluna gittiler. Bununla birlikte Aydınlanmacı düşünürler arasında her konuda düşünce birliği sağlanamamıştır. Bazı Aydınlanmacı düşünürler Hristiyanlık öğretilerine bağlı kalırken, bazıları da evrendeki her şeyin maddeye dayalı olduğunu savunan materyalizmi benimsemişlerdir.

Avrupa'daki siyasal hareketlenmeler sonucunda mutlakiyet yönetimleri yıkıldı, meşrutiyet ve demokrasiye dayalı yönetim biçimleri ortaya çıktı. Kilisenin devlet ve toplum üzerindeki etkisi zayıflayarak yönetimde din ve vicdan özgürlüğünü sağlamayı amaçlayan laiklik anlayışı gelişti. Aydınlanmacı düşünürlerin yazılarıyla

yaygınlaştırdığı özgürlükçü düşünceler Amerika Birleşik Devletleri'nin kuruluşunda ve Fransız İhtilali'nin çıkışında etkili oldu.

Akılcı ve Aydınlanmacı düşünürlerin etkisiyle Avrupa'da bilimsel, siyasi ve toplumsal alanda görülen değişim, ekonomik gelişmeleri de etkilemiştir. Bilimsel alandaki gelişmeler, kol gücüne dayalı üretimden makine gücüne dayalı üretim biçimine geçilmesine ortam hazırlamıştır. Sanayi İnkılabı adı verilen üretim alanındaki değişim, Avrupa'da işçi sınıfı ve işçi hakları kavramlarının ortaya çıkmasına neden oldu. İşçi ve işveren sınıflarının çıkar çatışmalarına çözüm amaçlı olarak kapitalizm, liberalizm, sosyalizm ve komünizm gibi ekonomik ve siyasi akımlar ortaya çıktı. XVII. ve XVIII. yüzyıllarda Avrupa'da ortaya çıkan düşünce akımları günümüz düşünce dünyasında da etkisini büyük ölçüde devam ettirmektedir.

- XIX. yüzyılda zenginlik kaynağını iş gücünün miktarı, üretkenlik ve pazarın genişliği belirledi.
- XX. yüzyılda küresel sermayenin belirlediği bir ekonomik anlayışa geçildi.
- Küreselleşme; ekonomik, siyasal, sosyal ilişkilerin ülkeler arasında yaygınlaşmasıdır. Ulusal ekonomilerin dünya ekonomisiyle bütünleşmesidir. Üretim, tüketim ve finans piyasalarını kapsayan bir olgudur.
- Küresel sermaye ise dünyada serbest dolaşımı sağlayarak bütün ekonomik engelleri ortadan kaldırmak, tek tek ulus devletlerdeki pazarları bütünleştirmek yoluyla küresel bir piyasa oluşturma süreci demektir.
- Küresel sermaye düzeni demek olan küresel kapitalizm, modern üretim tekniklerine dayanan ve büyük sermayeyi gerektiren geniş pazarlar bulma oluşturma çabalarının sonucudur. Bu çabalar XX. yüzyılda iki dünya savaşının çıkmasında belirleyici olmuştur. Küresel kapitalizm sanayileşmemiş ya da geç kalmış ülke ekonomilerini kendine bağımlı kılar.

Osmanlı Devleti'nde Endüstriyel Üretime Geçiş

- Kuruluşundan itibaren devletteki en yaygın ekonomik faaliyet ziraattı.
- Bu faaliyetin temelinde topraklar devlete ait olmakla birlikte toprakların sürekli kullanımını esas alan tımar sistemi bulunmaktaydı.
- Kuruluşundan itibaren ekonomi geniş ölçüde devlet denetimindeydi.
- 17. ve 18. yüzyılda yaşanan siyasi ve ekonomik gelişmeler sonucunda tımar sistemi önemini kaybetti.
- Avrupa'da endüstri çağının ekonomik alt yapısı oluşken Osmanlı Devleti'nde sanayi üretimi devlet kontrolündeki loncalar aracılığıyla yürütülmekteydi.
- Lonca sistemi kapalı bir sistem olduğundan Osmanlı Devleti bu sistemin iç işleyişine fazla müdahale etmedi.
- Devlet, loncalarla birlikte üretilen malın kalite, miktar ve fiyatlarını belirledi.
- Serbest bir ticari alan oluşturulamadı.
- Avrupa'da yaşanan sorunlar ve bu sorunlara üretilen çözümler Osmanlı Devleti'nde gözlenmedi.
- Avrupa devletleri diğer ülke pazarlarını denetim altına aldı.
- Avrupa'nın ekonomik anlayışı, imalat yoluyla üretilen malları serbest ticaret politikaları ve araçları ile dünyaya satmaktan ibaretti.
- 3. Selim ve 2. Mahmut dönemlerinde sanayileşme teşebbüslerinin özünde devlet ve toplum hayatında özellikle askerî alanda başlatılan yenileşme (Nizam-ı Cedit) hareketi ön plandaydı.
- 1805'te Beykoz kağıt ve çuha fabrikalarını, II. Mahmut zamanında iplik fabrikası, tabakhane, kundura fabrikası, kumaş fabrikaları izledi. 1835 yılında kereste ve bakır - levha fabrikası ile top döküm fabrikası kuruldu.
- Bu fabrika ile Dolmabahçe Tüfek Fabrikası Osmanlı Devleti'nde modern üretim tekniğiyle çalışan ve buhar gücünün ülkemizdeki ilk kez kullanıldığı tesisler oldu. Küçük ölçekli sanayiden seri üretime geçiş ise Tanzimat Döneminde gerçekleşti.
- 1889'da Anadolu Osmanlı Şömendifer Kumpanyası kurularak 1892'de Haydarpaşa - İzmit hattı Ankara'ya bağlandı.
- Bu dönemde kılık-kıyafet ve top-tüfek imalatına dair bir tür ithal ikameci sanayileşme vardı.
- XIX. yüzyılda Osmanlı Devleti'nde, mevcut tesisleri yenileştirmek, yeni fabrikalar kurmak yönünde bir politika benimsendi. Daha çok askeri ihtiyaçları karşılamayan yönelik tesisler top, tüfek, maden ocakları ve barut üretiminde Avrupa usul ve donanımından yararlandı.
- Avrupa'daki gibi bir kaynağa ve birbirini tamamlayan tedarik zincirine sahip değildi.

- Bu yüzden sanayileşme hamleleri başarıya ulaşamadı.
- 1830'a kadar gerçekleşen bu hamlelerle birlikte kâğıt, çuha, deri, kundura ve iplik fabrikaları kuruldu.
- 1868 yılında sanayinin ihtiyaç duyduğu kalifiye eleman için Sanayi Mektebi açıldı. Islah-ı Sanayi Komisyonu kurularak yerli sanayiye güçlendirilmeye çalışıldı.
- Özellikle Zeytinburnu'nda açılan büyük fabrika, Avrupa eşdeğerinde silah üretimi ve tekstil ürünleri üretiminde önemli bir yer edindi. Bakırköy'de Hereke Fabrikası, ipek, tekstil alanında varlığını uzun süre sürdüren bir üretim merkezi oldu. Özel girişim öncülüğünde bu alanda fabrikalar açıldı.

Osmanlı Devletinin Ekonomik Hayatı Düzenleme Çabaları

- Ticaret Bakanlığı ve ticaret mahkemeleri kuruldu. Ticaret Kanunu hazırlandı.
- 1863'te İstanbul-Sultanahmet'te tarım ve sanayi ürünlerinin tanıtıldığı ilk sergi, Sergi-i Umumi-i Osmanî açıldı.
- Tanzimat'la birlikte Ahilik, lonca ve gedik gibi geleneksel müesseseler işlevsel olmaktan çıkınca Islah-ı Sanayi Komisyonu kuruldu. 1864'te kurulan bu komisyon, bugünkü ticaret ve sanayi odalarının ilk şekliydi.
- 1856'da Anadolu'da ilk demir yolu hattı İzmir-Aydın ve İzmir-Turgutlu (Manisa) arasında açıldı.
- Sanayi Mekteplerinin Açılması.
- Esnaf Şirketlerinin Kurulması.

Osmanlı – Rus Savaşı'nın ağır mali yükü karşısında Osmanlı Devleti Muharrem Kararnamesini yayınlamak borçların ve faizlerini nasıl ödeyeceğiyle ilgili alacaklı devletleri bilgilendirdi. Alacaklı devlet temsilcileriyle 20 Aralık 1881'de anlaşta. Aynı tarihte borçların ödenmesi ile ilgili Duyun-u Umumiye İdaresi kuruldu. Yabancı devletler pul, tuz, orman gibi gelirlere ipotek koydu. Böylece Avrupalılar Osmanlı maliyesi ve üzerinde denetim kurmuş oldu.

Düyûn-ı Umûmiye İdaresi'nin Kuruluşu

- 1854-1874 yılları arasında devlet on beş defa borçlandı.
- "93 Harbi" olarak bilinen 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşında Osmanlı Devleti çok ağır bir yenilgiye uğradı.
- Dış borç ödemelerinde sıkıntılar ortaya çıktı.
- 1878 Berlin Konferansı'nda ele alınan konulardan biri Osmanlı Devleti'nin dış borçlarını ödemesiydi. -1879'da Rûsum-ı Sitte İdaresi kuruldu.
- Rûsum-ı Sitte İdaresinden istenilen sonuç elde edilemedi.
- Osmanlı Devleti, alacaklı tarafların temsilcilerini İstanbul'a çağırdı.
- 1881'de yapılan toplantılar bir anlaşma ile sonuçlandırıldı.
- Bu anlaşmada alınan kararlar hicri Muharrem ayında ilan edildiğinden, "Muharrem Kararnamesi" adıyla anıldı.
- II. Abdülhamit idaresi, alacaklıların bağlı oldukları devletleri muhatap almak yerine doğrudan alacaklıları muhatap alıp uluslararası baskıyı az da olsa hafifletti.
- 1881'de Rûsum-ı Sitte İdaresi feshedildi.
- "Muharrem Kararnamesi" doğrultusunda "Düyûn-ı Umûmiye İdaresi" kuruldu.
- İstanbul merkezli komisyonda, İngiltere, Hollanda, Fransa, Almanya, Avusturya, İtalya ve Osmanlı Devleti'nden birer üye bulunuyordu.
- Düyûn-ı Umûmiye İdaresi Millî Mücadele sonrasına kadar sürdü.
- 1923'te Lozan Barış Antlaşması'nda dış borçlar meselesi tekrar ele alındı.
- Türkiye Cumhuriyeti kendi payına düşen borçları taksitlendirdi.
- Son taksit 1954'te Adnan Menderes Dönemi'nde ödendi.

Millî İktisat Politikası

Osmanlı Devleti'nin son zamanlarda yaşadığı olumsuz gelişmeler ekonomik hayatını da olumsuz etkilemişti. Bu durum yeni tartışmalara yol açmış, bazı tedbirlerin alınmasını gerekli kılmıştı. Maliye Nazırı Cavid Bey'in de etkisiyle liberal bir görüş etkili olmuş, 1913-1918 yılları arasında, "Millî İktisat" düşüncesi etkili olmuştu. Ziya

Gökalp, Yusuf Akçura, Alp Tekin ve Akyığıtzade Musa “Milli İktisat” anlayışının en önemli temsilcilerindendir.

Osmanlı Devleti’nde Müslüman ve Türk nüfus, sermaye ve üretimin ancak %15’ini elinde bulundurmuş, geri kalan %85’lik sermaye ve üretim ise Rum, Ermeni ve Musevilerin elindedir. Osmanlı sanayi tesislerinin büyük çoğunluğu İstanbul ve İzmir’de kurulurken Anadolu şehirleri, sanayileşme hamlesi içine dâhil edilmemiştir. Müslüman ve Türk nüfus ise daha çok tarım, hayvancılık, küçük esnafılık, zanaatkârlık ve askerlikte kendini göstermiştir.

- I. Dünya Savaşı öncesinde Osmanlı Devleti’nde başlayan ekonomik gelişme ve yaklaşımlar Cumhuriyet Dönemi’nde ortaya çıkan birçok fikir ve uygulamanın da temelini oluşturdu.
- İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin başlattığı millî iktisat ve millî bankacılık politikaları bu gelişmelerin başında gelmekteydi.
- II. Meşrutiyet’in ilanı ve sonrasında millî iktisat politikaları gündeme geldi.
- Millî iktisat politikasının fikri temeli, millî birliği ekonomik birlikle kurma projesine dayanmaktaydı.
- İttihatçılar bu kapsamda, yabancı burjuvazinin yerine Türk ve Müslüman burjuvazisinin geçmesini hedefledi.
- İttihat ve Terakki Cemiyeti, ekonominin millî bir karakter kazanmasını Türklüğün varlığı için zorunluluk olarak görmüştü.
- Ziya Gökalp “Türklere bir millet karakteri kazandıracak ve bir Türk kültürünün oluşmasına katkıda bulunacak etkenlerden biri millî ekonomidir” diyerek bu karşılıklı ilişkiyi açıkça ifade etmiştir.
- I. Dünya Savaşı’na girdikten sonra bütün dünyada olduğu gibi iç ve dış ticarete büyük sıkıntılar yaşandı.
- 23 Ocak 1913’te Bâbiâli Baskını’yla İttihat ve Terakki tek başına iktidara geldiği için gücü de elinde bulunduruyordu.
- Bu güçle liberal iktisadî sistemi terk eden cemiyet, millî bir iktisat sistemine doğru adımlar atmaya başladı.
- Cumhuriyet döneminde İzmir İktisat Kongresi 1923 yılında düzenlenmiştir.
- Millî iktisat politikaları çerçevesinde bazı adımlar atıldı. -1914’te kapitülasyonlar kaldırıldı ve Düyûn-ı Umûmiye faaliyetleri askıya alındı.
- 1916’da ticari işlemlerde Türkçenin kullanılmasını zorunlu kılan bir yasa meclisten geçirildi.
- Yabancı sermayeli şirketler denetim altına alındı.
- Çıkarılan kanunlarla yeni gümrük yasaları onaylanarak yürürlüğe girdi.
- 1914-1918 yıllarında anonim şirketler kurularak şirketlerin sayıları arttırıldı. (Millî Mahsulat Anonim Şirketi, Millî İthalat Kantariye Anonim Şirketi vb.)
- Devlet bankacılığı anlayışıyla yeni millî kredi kurumları oluşturuldu.
- Osmanlı Devleti’nde ticaretle uğraşanlar ve zanaatkârlar ile o zamana kadar vergiden muaf olan tüm yabancılar, vergiye tabi tutuldu.
- Boykotlar, Yerli Malı Kampanyaları ve Millî İktisat Millî iktisatın yükselişini çeşitli gelişmeler desteklemiştir.
- Millî banka görüşü Balkan Savaşı sonrasında daha da güçlenmiştir.
- Millî iktisatın oluşmasında 1911 yılında Avusturya’nın Bosna-Hersek’i ilhak etmesi sonrasında ortaya çıkan boykotların etkisi önemlidir.
- İtalya’nın aynı yıl Trablusgarp’ı işgal etmesi ve Balkan savaşlarının oluşturduğu koşullar, milliyetçi tepkileri arttırmıştır.
- Milliyetçilik akımının ürünü olan dernekler ekonomik alana el atmışlardır.
- Yabancı malları boykot ve yerli malına yönelme kampanyaları, Türk Ocaklarından taşarak halka heyecan kazandırmıştır.
- Bu amaçla 1912’de İstihlaki Millî Cemiyeti, 1917’de de Halka Doğru Cemiyetleri kurulmuştur.
- Siyasi iktidar kısa sürede millî duyguların yükselişine tepki vererek “Ticaret ve Ziraat Nezareti”nin adını “Millî İktisat Nezareti” olarak değiştirmiştir.
- Ekonomik bağımsızlığa giden yolda en önemli adım kapitülasyonların kaldırılması olmuştur.

Millî İktisat adı altında Müslüman Türkler, girişimciliğe özendirilmiş ve sermaye birikimini hızlandıran kazançlara yönlendirilmiştir. İttihatçılar, Millî İktisat Politikası kapsamında yerli burjuvazinin sanayi yatırımlarını desteklemek amacıyla Teşvik-i Sanayi Kanunu'nu çıkarmıştır. İttihatçılar, serbest dış ticaret politikasından vazgeçmiş ve koruyucu bir dış ticaret politikası uygulamıştır.

Millî İktisat Politikası, I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla uygulamaya konmuştur. Bu süreçte Müslümanlara ait birikimlerle bankalar kurulmuş ve savaş sırasında kapitülasyonlar tek taraflı olarak kaldırılmıştır. Savaş döneminde deniz ticaret yolları kapandığı için ithalat aksamıştır.

Bu nedenle büyük şehirlerin yiyecek ihtiyaçlarının karşılanması için Anadolu'nun üretim kaynaklarından yararlanılması düşünülmüştür. İttihat ve Terakkinin taşra örgütleri, kredi ve satış kooperatifleri kurarak üretici ve Müslüman tüccarları örgütlemiş ve böylece piyasayı denetimleri altında bulunduranların karşısına tek satıcı olarak çıkmıştır.